

Jordi Arbonès. Les traduccions de Jane Austen

Victòria Alsina

Universitat Pompeu Fabra. Facultat de Traducció i Interpretació
Rambla de Santa Mònica, 30-32. 08002 Barcelona

Resum

En aquest article s'estudien les traduccions que va fer Jordi Arbonès de dues novel·les de Jane Austen, *Persuasion* i *Northanger Abbey*. En primer lloc s'examina el panorama literari català al qual vénen a incorporar-se aquestes traduccions, que són, respectivament, la tercera i la quarta que es fan al català d'aquesta autora; i també s'estudia el moment en la trajectòria d'Arbonès en què es produeixen. A continuació s'analitzen les solucions que el traductor ha donat a diversos problemes que presenten aquestes obres, com l'ús que fa de la ironia i de la variació lingüística. De l'anàlisi se'n treu la conclusió que *L'abadia de Northanger*, la segona que va aparèixer, és de les dues traduccions la que reflecteix amb més èxit els recursos estilístics de què se serveix Jane Austen.

Paraules clau: traducció literària, novel·la anglesa, estil, ironia, variació lingüística.

Abstract

The object of this article is to study Jordi Arbonès' translations of two of Jane Austen's novels, *Persuasion* and *Northanger Abbey*. Firstly we examine the Catalan literary situation in which these translations were produced: they were the third and fourth of Jane Austen's novels to be translated into Catalan; and we also take a look at the moment in Arbonès' career in which they were done. Next we analyse the way in which the translator solved some of the problems posed in this writer's novels, such as her use of irony and linguistic variation. From this analysis we arrive at the conclusion that *L'abadia de Northanger*, the second of the two translations to appear, is the more successful in reflecting the stylistic devices used by Jane Austen in her works.

Key words: literary translation, English novel, style, irony, linguistic variation.

Sumari

Les novel·les de Jane Austen	Conclusió
Context en què se situen les traduccions	Bibliografia
Les traduccions	

Jordi Arbonès va traduir dues novel·les de Jane Austen: *Persuasió* (*Persuasion*) el 1988 i *L'abadia de Northanger* (*Northanger Abbey*) el 1991, totes dues per a la col·lecció «Clàssics Moderns» d'Edhasa. Abans de posar-nos a examinar aquestes traduccions, però, veurem, en primer lloc, de quin tipus d'obra es tracta i, després, en quin context venien a situar-se, tant en el panorama de les traduccions catalanes com en la trajectòria de Jordi Arbonès.

Les novel·les de Jane Austen

Jane Austen, que va viure entre 1775 i 1817 al sud d'Anglaterra, va escriure sis novel·les (sense comptar algunes obres d'adolescència i dues obres inacabades). Tres són obres de joventut, escrites abans del tombant de segle, tot i que no van ser publicades fins més endavant: *Northanger Abbey*, *Sense and Sensibility* i *Pride and Prejudice*. I les altres tres són obres de maduresa, escrites entre el 1814 i el 1816: *Mansfield Park*, *Emma* i *Persuasion*, les seves obres mestres. Es dona el cas que tant *Northanger Abbey* (d'ara en endavant NA) com *Persuasion* (des d'ara P), les dues que va traduir Arbonès, van ser publicades pòstumament el 1818, l'any després de la mort de l'autora. Es tracta en tots els casos de grans novel·les, encara que sí que hi ha una diferència de to clarament detectable entre les de joventut, més alegres, despreocupades i bullicioses, i les de maduresa, amb un rerefons més trist, d'un to més seriós i més dures amb les febleses humanes, tot i que també plenes d'humor i de personatges de comèdia. Jordi Arbonès, doncs, va traduir la primera i l'última d'aquestes novel·les (de fet, primer va traduir l'última i al cap de tres anys la primera), l'una clarament arrelada al segle XVIII, l'altra més deutora del Romanticisme. Són les dues obres més diferents que podia haver escollit d'aquesta autora, dins de les similituds que presenten.

Pel que fa a les similituds, en tots dos casos es tracta de comèdies socials, que és el que són totes les seves novel·les, i totes dues descansen sobre una base de moralisme que s'expressa mitjançant la ironia. Podem dir que les dues grans característiques de Jane Austen són el moralisme i el fet d'expressar-se mitjançant la ironia.¹ Com a moralista està arrelada en el segle XVIII i en la manera de veure el món d'escriptors com Samuel Johnson, que ella admirava molt, i de la prosa del qual és deutora. També l'ús que fa de la ironia, de la sàtira i de les paradoxes la vincula clarament al segle XVIII. Una segona similitud que presenten les dues novel·les és que hi fa servir les mateixes tècniques narratives i estilístiques, tot i que en graus diferents. I una tercera semblança la trobem en l'argument de les obres, que a grans trets (i també com la resta de les seves obres) gira entorn de les vicissituds d'una noia casadora per trobar un marit adequat en un món en què això serà determinant en el seu futur social i econòmic i en el dels seus fills (molt més del que ho és en el món actual).

Però d'altra banda, com ja he dit, les dues obres difereixen en diversos punts: en primer lloc, en el grau de sàtira i de caricaturització de personatges i situacions, que és infinitament menys subtil a NA, la qual en alguns punts frega la farsa. També en la personalitat de la protagonista i la percepció que té del que passa al seu vol-

1. Aquestes dues característiques seves ja les va posar de manifest A. C. Bradley el 1911 (p. 19).

tant, que és un factor important, ja que en la tècnica narrativa de l'autora tot, o gairebé tot, es veu a través dels ulls d'aquest personatge: a *NA* trobem l'única heroïna de Jane Austen poc intel·ligent; Catherine Morland és una bona noia, espontània, sincera i innocent, però incapaç d'adonar-se dels artificis, la mala fe ni la hipocresia que hi ha al seu voltant; Anne Elliot, de *P*, és justament el contrari, un dels personatges més perceptius i clarividents de la història de la literatura.² Un altre punt en què difereixen les dues heroïnes és en l'edat: Catherine Morland té 17 anys, mentre que Anne Elliot és l'única protagonista una mica més gran que les de les altres novel·les (té 27 anys), i això en certa mesura explica la seva maduresa i capacitat més gran de percepció. I una diferència important entre els dos llibres és en el tema de la història, o almenys en un tema que comparteix centralitat amb el de la noia que s'enamora d'un noi i passa per un seguit de peripècies (peripècies socials, s'entén, no aventures) fins a casar-s'hi: *NA* és una novel·la sobre la literatura i sobre la lectura, concretament sobre la novel·la; és una defensa decidida, però al mateix temps una sàtira divertida, de la novel·la sentimental i d'un tipus de novel·la sentimental, la novel·la gòtica, molt de moda en l'època en què Jane Austen la va escriure. *P*, en canvi, sota la forma d'una història d'amor, la història de la Ventafocs, podríem dir que tracta del tema de la persuasió: és sobre les conseqüències de deixar-nos convèncer de fer o pensar coses que van en contra del nostre bon judici o dels nostres sentiments.

Jane Austen es caracteritza per ser una escriptora profundament arrelada a la seva societat, que escriu amb gran detall, subtilesa i percepció sobre aquest món que tan bé coneix, i que, per tant, requereix dels seus lectors (i, no cal dir-ho, dels seus traductors) un bon coneixement de la societat en què situa les seves novel·les i de com funciona, i també de la llengua i, almenys mínimament, de la literatura de la seva època. A més, per les característiques de les seves obres, que es podria dir que són com retrats en miniatura en què fins i tot el tret més petit té rellevància, també cal una sensibilitat fina per captar tot el que ens vol transmetre.

Recuperant, doncs, el que hem anat veient fins ara, direm que a les novel·les de Jane Austen podem destacar les següents característiques bàsiques, que contribueixen a configurar la seva obra i que resulten reptes per a qualsevol traductor, sobretot traductors actuals:

- l'arrelament de les seves obres a la societat que ella coneixia, amb referències constants, i rellevants en el desenvolupament de l'obra, a costums, objectes, llocs, esdeveniments, personatges, etc., pertanyents del seu món.
- el moralisme que impregna el seu pensament, i que en respondre a la sensibilitat d'una època tan diferent de la nostra ens pot arribar a resultar molt sorprenent.
- el control que té sobre el material, lingüístic i literari, que fa servir (lèxic, estructura de les oracions, referències literàries i culturals, estructura de les obres, etc.), del qual se serveix amb gran eficàcia, i entre el qual voldria subratllar els dos recursos següents:

2. Ho defensa, per exemple, Harold Bloom (1995: 254-263).

- l'ús que fa de la ironia, de vegades clara i contundent, però sovint molt tènue, per expressar el seu punt de vista.
- l'ús que fa de la variació lingüística per caracteritzar els personatges i les situacions: en les seves novel·les es diferencia sempre entre la veu de la narradora i dels personatges, entre la dels homes i de les dones, entre la de la gent que pertany a generacions diferents i entre la dels diferents personatges segons la personalitat i estat d'ànim.

Tot això dificulta enormement la tasca del traductor, tant pel que fa a la comprensió real de les novel·les, element imprescindible per poder-les traduir bé, com pels esforços de translació que demana. Però abans de veure com han quedat reflectides en les traduccions d'Arbonès algunes d'aquestes característiques, caldria examinar breument la situació en la qual es produeixen les traduccions.

Context en què se situen les traduccions

Pel que fa al panorama literari a què s'afegien les traduccions d'aquestes obres, hem de dir que, a diferència d'altres autors anglesos i d'altres nacionalitats, Jane Austen ha estat una autora molt poc traduïda a la nostra llengua; de fet, gens fins al 1985: actualment hi ha una traducció catalana de cinc de les seves novel·les, és a dir, de totes menys una, *Emma*, de la qual hi ha una traducció-adaptació per a infants feta per una editorial valenciana. Les traduccions han estat realitzades en els anys i pels traductors següents:

- *Orgull i prejudici*, 1985, traduïda per Eulàlia Preses
- *Mansfield Park*, 1986, traduïda per M. Dolors Ventós
- *Persuasió*, 1988, traduïda per Jordi Arbonès
- *L'abadia de Northanger*, 1991, traduïda per Jordi Arbonès
- [*Emma*, 1997, adaptada per Josep Ferrer i Costa]
- *Seny i sentiment*, 2003, traduïda per Xavier Pàmies

Com podem veure, Arbonès és l'únic que n'ha fet dues versions, i l'any 1991, quan ell va traduir *NA* (que, per cert, està exhaurida), de les quatre úniques traduccions que hi havia en aquell moment d'aquesta autora, dues eren fetes per ell. Aquesta és una característica del nostre traductor que reflecteix la contribució que va fer a la literatura traduïda en català: en molts moments de la seva carrera, les úniques o bé una part important de les traduccions catalanes d'un autor determinat eren fetes per ell. És el que passa també, fins i tot ara, amb aquesta novel·lista anglesa de primer ordre que ha estat tan mal tractada en català.

Abans de passar a examinar les característiques de les traduccions, però, mirem en quin moment o en quin context de la carrera del traductor es realitzen: si examinem una llista cronològica de les traduccions que féu, veiem que Jordi Arbonès va començar traduint novel·la i teatre moderns, que era la seva vocació: sobretot obres nord-americanes (en primer lloc, Henry Miller, després Hemingway, Anaïs Nin, Faulkner, Tennessee Williams i d'altres), però també novel·la anglesa, com D. H. Lawrence o Lawrence Durrell. Durant els primers anys gairebé no tradueix

altra cosa. De fet, Arbonès és un personatge cabdal per a la presència d'aquesta literatura en català: a finals dels anys vuitanta una part significativa de les traduccions catalanes de tots aquests autors (en el cas de Henry Miller era la major part) eren fetes per ell, i per tant, la seva contribució a la literatura traduïda en català, a la presència d'autors fonamentals de la literatura anglesa³ en català és decisiva. Fins i tot avui dia, quan han aparegut moltes noves traduccions dels autors que va traduir, la seva contribució continua essent notable. Si continuem examinant la llista de les seves traduccions, també veurem que amb el temps els editors, que devien saber que podien comptar amb ell per traduir de manera fiable obres importants de l'anglès, li van començar a encarregar obres clàssiques més antigues, i així traduí, en primer lloc, *Allò que el vent s'endugué* de Margaret Mitchell (1977), després *Washington Square* de Henry James (1981), *La fira de les vanitats* de Thackeray (1984), i els anys 1988 i 1991 *Persuasió* i *L'abadia de Northanger*, de Jane Austen, que, per tant, es troben entre les primeres traduccions que va fer d'obres anteriors al segle xx. En anys posteriors va traduir força més autors clàssics: Dickens, Kipling, George Eliot, més Henry James, Poe, Melville, Charlotte Brontë, Wilkie Collins i d'altres. Podem comprovar, doncs, que les traduccions de Jane Austen es produeixen en un moment de transició de la seva carrera, en què està passant de la literatura moderna nord-americana i anglesa a obres clàssiques anteriors al segle xx, i també a d'altres tipus de literatura, com la literatura infantil i juvenil, i més endavant la novel·la negra i els *best-sellers*. *Persuasió* i *L'abadia de Northanger* formen part de les seves primeres incursions en la llengua anglesa anterior al segle xx; es tracta de la llengua més antiga amb què mai va treballar, amb totes les dificultats que això li devia comportar, ja que l'anglès d'aquestes obres és força diferent (de vegades subtilment diferent) del que ell estava acostumat a traduir.

Les traduccions

Com he dit, Arbonès va traduir en primer lloc *Persuasion* i després *Northanger Abbey*. Aquest ordre té sentit des del punt de vista editorial, perquè *Persuasion* és una obra més important, més imprescindible; però des del punt de vista de les obres resultants segurament va resultar perjudicial, perquè *Northanger Abbey* és una obra d'una ironia més patent, de personatges més clarament caricaturitzats, de llenguatge menys matisat i sentiments menys tènues, tota ella més robusta, que, per tant, hauria estat una bona primera obra per traduir, per començar-se a familiaritzar amb el món i la manera de pensar i d'expressar-se de l'autora, i la traducció de *Persuasion*, que necessitava molta preparació, hi hauria sortit guanyant. Sigui com sigui, fins i tot aquesta darrera en general recull bé, tot i que no sempre, les intencions de l'autora, l'humor de l'original, el llenguatge literari, tirant a formal, de la narradora, de vegades excessivament elevat justament per ironia (però molt menys sovint que a *Northanger Abbey*); i també reflecteix sovint, cosa més difícil, les diferències subtils de llenguatge que caracteritzen les veus dels diversos personatges. A continuació posaré alguns exemples de tot el que he dit, extrets de les dues obres.

3. Aquí per *anglesa* cal entendre «de llengua anglesa».

L'abadia de Northanger: la ironia

Començaré reproduint tres fragments de *L'abadia de Northanger*, que per a mi és la més assolida de les dues traduccions, una obra realment tan satírica i divertida com l'original, en els quals la ironia tant de continguts com estilística es capta perfectament. La del primer tipus era difícil que passés per alt; la que es basa en el to presentava més dificultats. Perquè s'entengui, explicaré que els dos primers fragments es troben al començament del llibre, quan la narradora acaba d'informar-nos que Catherine Morland estava decidida a ser una heroïna (com les heroïnes de les novel·les sentimentals), tot i que resultava una heroïna ben insòlita perquè no tenia pas cap de les característiques que acostumen a tenir les heroïnes:

[Catherine Morland] havia arribat als disset anys, sense trobar cap xicot gallard que fes vibrar les cordes de la seva sensibilitat, sense haver inspirat per la seva banda cap passió vertadera i sense haver inspirat tan sols cap mena d'admiració que no fos moderada o fugaç. Això era estrany, sens dubte! Però, en general, les coses estranyes poden trobar explicació, si en cerquem les causes amb dedicació. No hi havia cap lord a la rogalia; cap ni un..., ni tan sols un baronet. Entre les famílies conegudes no n'hi havia cap que hagués criat i educat algun infant espòsit trobat accidentalment al portan de casa..., ni cap jove desconegut. El pare de la noia no tenia cap pupil sota la seva custòdia, i l'hisendat més ric de la contrada no tenia fills.

Però quan una donzella està destinada a ser heroïna, ni la perversitat de quaranta famílies de la rogalia no assolirà d'evitar-ho. Inevitablement, un heroi acabarà per sortir-li al pas. (*L'abadia de Northanger*, p. 12-13)

Una mica més endavant la protagonista se'n va de viatge amb uns amics de la família, i l'autora continua la narració amb el mateix to:

El pare, en comptes de donar-li una carta de pagament il·limitat per al seu banquer, o en tot cas posar-li un centenar de lliures a la mà, li va donar tan sols deu guinees, i li prometé enviar-li'n més, quan les necessités.

Sota aquests auspicis tan poc prometedors, es realitzà la partida, i va començar el viatge. Tot es va produir enmig de la calma més discreta i de la pau més impertorbable. Ni lladres ni tempestes els encaçaren, ni tan sols van tenir una bolca afortunada que permetés l'aparició de l'heroi. L'únic motiu d'alarma fou el temor que manifestà la senyora Allen d'haver-se oblidat les sabatilles en un hostal, temor que afortunadament resultà infundat. (*L'abadia de Northanger*, p. 14-15)

I, més endavant, després d'explicar-nos que, en veure's mentre assistien tots dos a una obra de teatre, el jove de qui s'ha enamorat Catherine Morland no li ha fet un somriure perquè està una mica ofès a causa d'un malentès, l'autora ens diu:

La Catherine se sentí totalment desgraciada; de bona gana hauria recorregut els passadissos fins a la llotja on era ell i l'hauria obligat a escoltar les seves explicacions. La posseïen sentiments més aviat naturals que no pas heroics; en comptes

de considerar injuriada la seva pròpia dignitat per aquella ràpida condemna; en comptes de decidir orgullosament, en la seva innocència, d'odiar aquell qui podia abrigar algun dubte, de deixar-li tota la molèstia de buscar una explicació i de donar-li entenent tot el que havia passat tot limitant-se a evitar el seu esguard, o a flirtejar amb algú altre, assumí tota la culpa, o si més no l'aparença de la culpa, i sols ansiava una avinentesa per explicar-se. (*L'abadia de Northanger*, p. 89)

La lectura d'aquests tres fragments és prou representativa del conjunt de l'obra per fer-nos veure tant el to general de l'original com l'èxit de la traducció a reflectir-lo, ja que ha sabut reproduir el llenguatge elevat que satiritza la llengua i els sentiments excessius de les novel·les sentimentals.

Persuasion: coherència

A continuació veurem, a través d'alguns exemples representatius, diversos aspectes de *Persuasion* i de la seva traducció catalana, que demostraran que es tracta d'una obra més matisada i subtil, amb trets molt fins, i que, per tant, costa més d'entendre a fons i de traduir. Perquè s'entengui bé, explicarem que la protagonista, Anne Elliot, acaba de rebre una informació que desacredita molt un cosí llunyà seu, el senyor Elliot, el qual la pretén; les atencions d'aquest parent, a qui ella no corresponia, havien començat a fer desistir un altre pretendent d'Anne, el capità Wentworth, de qui sí que està enamorada. Anne, doncs, no volia que el senyor Elliot li fes la cort, però tanmateix sempre li ha respost amb cortesia i amabilitat, tant pel seu caràcter dolç com perquè es pensava que el senyor Elliot era una bona persona. Ara sap que no ho és:

Anne went home to think over all that she had heard. In one point, her feelings were relieved by this knowledge of Mr Elliot. There was no longer any thing of tenderness due to him. He stood, as opposed to Captain Wentworth, in all his unwelcome obtrusiveness; and the evil of his attentions last night, the irremediable mischief he might have done, was considered with sensations unqualified, unperplexed. — Pity for him was all over. But this was the only point of relief. (*Persuasion*, p. 218)

La traducció és la següent:

L'Anne tornà a casa seva sense deixar de pensar en el que havia sentit. En certa manera, el coneixement que havia adquirit sobre el tarannà de l'Elliot dissipava les seves inquietuds. Ja no tenia cap obligació de mostrar-se afectuosa amb ell. Com a rival del capità Wentworth, l'Elliot no mereixia pas més consideració que la que podia atorgar a qualsevol contrincant importú, i les seves inconvenients atencions de la nit passada, amb el perjudici irreparable que podien haver causat, no la pertorbaven gens. Tota compassió envers ell s'havia esvanit. Aquí, però, se li acabava l'alleujament. (182)

Aquí hi ha diverses qüestions interessants que afecten la coherència d'aquest fragment respecte de la resta de la novel·la; com veurem, són qüestions petites, però rellevants dins del conjunt.

En primer lloc, la traducció de *to think over* (que literalment vol dir «per pensar sobre una cosa», «per rumiar», «per reflexionar») per «sense deixar de pensar» no reflecteix la visió que dona l'original de la protagonista com una persona reflexiva, que després d'un esdeveniment medita tranquil·lament sobre quin significat té i de quina manera cal actuar, ni el punt de vista de l'autora, que considera positiu aquest caràcter.

En segon lloc, amb la frase «Ja no tenia cap obligació de mostrar-se afectuosa amb ell» es dona a entendre que Anne abans havia tingut aquesta obligació, cosa que no havia estat el cas en cap moment, com s'ha pogut veure al llarg de la narració, perquè són parents llunyans i s'acaben de conèixer. *Tenderness* aquí s'ha fet servir amb el sentit, avui dia molt poc usual, de «consideració» o «tacte», i el que es vol dir és que, quan el considerava una persona sincera i de bons sentiments, Anne es creia obligada a tractar-lo amb consideració, a no ferir-lo.

I en tercer lloc s'ha de comentar el sintagma *sensations unqualified, unperplexed*, que, enllaçant amb el que acabem de dir, es refereix a «sentiments no barrejats, no contradictoris», però no vol pas dir que «no la pertorbaven gens»: pel fet de saber que el senyor Elliot és un hipòcrita, ara Anne hi pensa amb sentiments de rebuig no barrejats amb llàstima ni amb desig de no fer mal, com ha fet fins ara.

Hem vist, doncs, que en aquest fragment se'ns explica per què la protagonista experimenta un canvi de sentiments i d'actitud envers una persona, fet rellevant per al que ve a continuació i també revelador de la seva personalitat. I també hem vist que el fet de passar per alt algun dels matisos de l'original resta coherència a tot el paràgraf i, de retruc, al conjunt de l'obra.

El segon exemple que posarem també té a veure amb la coherència d'un fragment dins del conjunt del llibre. Aquí es parla dels sentiments d'Anne per la persona que li ha revelat quin era el caràcter autèntic del senyor Elliot; aquesta persona és una antiga amiga seva, la senyora Smith, ara una vídua empobrida i malalta, la relació amb la qual Anne ha volgut recuperar malgrat que el seu pare considerés indigna aquesta amistat:

She had never considered herself as entitled to reward for not slighting an old friend like Mrs Smith, but here was a reward indeed springing from it! — Mrs Smith had been able to tell her what no one else could have done. (Persuasion, p. 218)

La traducció és la següent:

Mai com ara havia considerat tan meritòria la seva acció de conservar l'amistat d'una dona com la senyora Smith, ¡i ara en tenia la recompensa! La senyora Smith s'havia portat amb ella com ningú no ho hauria fet. (*Persuasió*, p. 182)

Aquí hi ha diverses qüestions per comentar: en primer lloc, Anne no ha considerat mai meritòria la seva acció; això aniria en contra del seu caràcter tal com ens l'ha pintat fins ara l'autora: el que diu l'original és que ella no creia merèixer cap premi, però malgrat això n'ha obtingut un.

En segon lloc, i directament relacionat amb el que acabem de dir, *not slighting an old friend like Mrs Smith* no és el mateix que «conservar l'amistat d'una dona com la senyora Smith»: Anne no creu merèixer un premi per no deixar de banda o menysprear (que era el pretenia que fes el seu pare) una vella amiga, com ho era la senyora Smith.

I en tercer lloc, la senyora Smith no «s'ha portat amb ella com ningú no ho hauria fet», sinó que ha estat capaç, perquè tenir una informació que no tenia ningú més, de donar-la-hi; aquest ha estat el premi inesperat que Anne ha rebut malgrat no creure merèixer-ne cap.

Com es pot apreciar, les frases que hem comentat afecten com es veu el caràcter de la protagonista, fonamental a l'obra, i com es veu aquest episodi de la senyora Smith en la novel·la.

Persuasion: ironia

A continuació veurem un exemple d'ironia i de la manera com l'autora fa servir aquest recurs per expressar el seu punt de vista. Es tracta d'un fragment en què els Musgrove, parents polítics de la germana petita d'Anne, i que l'aprecien molt [a Anne], li demanen que passi el dia amb ells, però ella decideix tornar a casa, on hi ha el seu pare i la seva germana, que no li tenen cap afecte ni li fan gens de cas:

She was earnestly begged to return and dine, and give them all the rest of the day; but her spirits had been so long exerted, that at present she felt unequal to more, and fit only for home, where she might be sure of being as silent as she chose.
(*Persuasion*, p. 231)

I la traducció:

L'Anne fou invitada d'una manera insistent a dinar a l'hotel i a passar amb ells la resta del dia; però el seu esperit havia sofert tantes emocions que no tenia ànims d'anar enlloc més que a casa seva, on podria recloure's a meditar en silenci. (195)

Aquí només vull comentar l'última frase, *where she might be sure of being as silent as she chose*, que a l'original conté una de les ironies subtils tan pròpies de Jane Austen mitjançant les quals critica els personatges o les seves actuacions: amb aquesta ironia, que la traducció ha passat per alt, ens diu que, ara que està cansada i no té ànims de parlar, a casa seva hi té la tranquil·litat assegurada perquè allà, que és on hi ha els que més l'haurien d'estimar, ningú no li fa cas (a diferència d'aquest grup de parents polítics que l'aprecia i se l'estima).

I aquí volia aprofitar per comparar aquest fragment amb la traducció al castellà que n'havia fet Manuel Ortega y Gasset l'any 1919; es tracta de la primera traducció de *Persuasion* que es va fer en aquesta llengua, que ha estat enormement reeditada i també plagiada. La traducció és la següent:

Anne fue invitada con insistencia a comer en el hotel y a pasar en compañía de ellos el resto del día; pero se sentía tan atribulada por las profundas emociones que había sufrido que no se encontraba con ánimo de ir a ninguna parte más que a su casa, donde podría encerrarse a meditar en la quietud y el silencio de su habitación. (*Persuasion*, p. 262-3)

Com es pot comprovar, en aquest fragment la versió d'Arbonès ha estat influïda per la de Manuel Ortega y Gasset. Això ha passat diverses vegades al llarg de la traducció, i ens demostra que una estratègia que pot donar resultats positius, i que probablement n'ha donat, com és la de consultar les solucions de bons traductors anteriors, de vegades pot desorientar, com ha passat aquí, en què Ortega y Gasset tampoc havia captat la ironia de l'original.

Persuasion: variació lingüística

A continuació posaré un exemple de l'ús que fa Jane Austen de la variació lingüística per caracteritzar els personatges. En el fragment següent Charles Musgrove, cunyat d'Anne Elliot, li està explicant, amb un punt d'intenció crítica, com es comporten la germana de Charles i el seu promès, el capità Benwick:

If one happens only to shut the door a little hard, she starts and wriggles like a young dab chick in the water; and Benwick sits at her elbow, reading verses, or whispering to her, all day long. (*Persuasion*, p. 223)

I la traducció d'Arbonès:

Si algú casualment tanca una porta de cop, se sobressalta i s'agita com un peixet a l'aigua; i en Benwick es passa tot el sant dia al seu costat llegint-li versos o parlant-li en veu baixa. (*Persuasió*, p. 187)

A l'original hi ha un seguit de trets que denoten que es tracta d'un fragment oral: l'organització de la frase, paraules i expressions com *wriggles*, *young dab chick* i *at her elbow*. La solució d'Arbonès en aquest cas crec que ha captat plenament aquesta característica de l'original, sobretot en la frase «i en Benwick es passa tot el sant dia al seu costat llegint-li versos o parlant-li en veu baixa», en què no ha pretès traslladar de manera literal l'expressió *at her elbow*, que en català hauria estat forçat, i en canvi hi ha introduït l'expressió pròpia de la llengua parlada «es passa tot el sant dia»; a més, també ha canviat l'ordre dels elements de la frase per aconseguir un resultat natural en català.

Persuasion: sensibilitat antiga i moderna

Voldria acabar comentant un fragment, amb la traducció catalana, que reflecteix de manera contundent, gairebé brutal, les diferències en la sensibilitat i en la percepció moral que hi ha entre l'època de Jane Austen i la nostra, que fa que els judicis de l'autora, tan sensible i delicada, sovint ens semblin durs i implacables i que, en aquest cas, crec que ha influït sobre la traducció:

The real circumstances of this pathetic piece of family history were that the Musgroves had had the ill fortune of a very troublesome, hopeless son; that he had been sent to sea, because he was stupid and unmanageable on shore; that he had been very little cared for at any time by his family, though quite as much as he deserved; seldom heard of, and scarcely at all regretted, when the intelligence of his death abroad had worked its way to Uppercross, two years before. (Persuasion, p. 76)

I la traducció:

Les vertaderes circumstàncies d'aquest patètic fragment de la història familiar eren que els Musgrove havien tingut la mala fortuna d'engendrar un fill embrollaire i inútil i la bona sort d'haver-lo perdut abans de complir els vint anys; que havia estat enviat a la mar, perquè era estúpid i ingovernable a terra; que la família se n'havia ocupat molt poc, d'ell, durant un cert temps, tal com es mereixia; que poques vegades en tingueren notícies i que a penes ho lamentaren fins que arribà a Uppercross la nova de la seva mort, esdevinguda a l'estranger dos anys abans. (*Persuasió*, p. 46)

El més important d'aquest fragment és que el traductor ha convertit *he had been [...] scarcely at all regretted, when the intelligence of his death abroad had worked its way to Uppercross* (és a dir, literalment, «gairebé no ho van lamentar, quan va arribar a Uppercross la notícia de la seva mort») en «a penes ho lamentaren [no tenir notícies seves] fins que arribà a Uppercross la nova de la seva mort», que podem comprovar que és una afirmació força més suau i indulgent que la de l'original: de fet, ve a dir que *sí* que lamentaren la mort del fill, cosa que no diu el text anglès. Però per a nosaltres es tracta d'un sentiment tan dur envers un fill, que resulta gairebé incompreensible, sobretot en boca d'una autora com aquesta, i segurament això és el que ha fet que el traductor trobés «incoherents» amb la percepció que tenim de l'autora i dels Musgrove, una família bona, honrada i alegre, els sentiments que expressa l'original i ajustés la traducció a allò que li semblava més lògic.

Conclusió

Arbonès va traduir les dues novel·les de Jane Austen en un moment que segurament era de transició en la seva professió: estava fent un canvi de tipus de literatura: passava de novel·la i teatre modern a obres clàssiques i, per tant, amb un llenguatge més antic i un entorn historicosocial diferents de les obres que havia traduït fins aquell moment. De les dues obres, crec que *L'abadia de Northanger* és una versió assolida, que reflecteix perfectament (deixant de banda algun petit detall que no afecta el conjunt) el to irònic i de paròdia, el llenguatge satíricament formal i la crítica social que pretenia l'autora, i es llegeix amb el mateix divertiment que l'original, tot i que, inevitablement, sense el mateix coneixement de tots els factors socials que envolten els esdeveniments. De tota manera, l'ésser humà no ha canviat des d'aquella època, i certs tipus humans es continuen reconeixent perfectament. Es pot dir que és una versió definitiva, en la mesura en què pot ser-ho qualsevol traducció. Jo diria que aquesta traducció va tenir l'avantatge de ser la

segona que feia Arbonès de Jane Austen, i s'hi veu la familiaritat amb aquesta autora aconseguida segurament en la versió anterior. *Persuasion*, en canvi, tot i que globalment és una traducció ben feta, que en conjunt ens transmet bé la història i les intencions de Jane Austen, tanmateix, respecte de l'original, que no hem d'oblidar que és d'una de les obres mestres de la literatura universal, ha perdut algun matís, algun moment d'ironia, alguna reflexió subtil de l'autora, que fan que no sigui tan definitiva. En conjunt, però, es tracta de dues grans novel·les d'una escriptora de primera fila que tenim al nostre abast en català i de les quals podem gaudir gràcies a Jordi Arbonès.

Bibliografia

- AUSTEN, Jane ([1818] 1972). *Northanger Abbey*. Harmondsworth: Penguin, The Penguin English Library.
- ([1818] 1985). *Persuasion*. Harmondsworth: Penguin, Penguin Classics.
- (1988). *Persuasió*. Barcelona: Edhasa, Clàssics Moderns (trad. de Jordi Arbonès).
- (1991). *L'abadia de Northanger*. Barcelona: Edhasa, Clàssics Moderns (trad. de Jordi Arbonès).
- ([1919] 1999). *Persuasión*. Barcelona: Plaza & Janés (trad. de Manuel Ortega y Gasset).
- BLOOM, Harold (1995). *The Western Canon*. Londres: Papermac.
- BRADLEY, A. C. (1911). *Jane Austen; Essays and Studies by Members of the English Association*.